

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2018 m. vasaris

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 27 straipsnio 1 dalies 1 punkto, 28 straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl administracinio poveikio priemonės – specialiosios teisės atėmimo</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 202 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl BK 202 straipsnio 1 dalies taikymo</i>	4
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	6
BPK 20 ir 332 straipsnių taikymas	6
<i>Dėl reformatio in peius principio, išsamaus bylos aplinkybių ištyrimo</i>	6
BPK 44 straipsnio 6 dalies taikymas	7
<i>Dėl BPK 44 straipsnio 6 dalies taikymo</i>	7
BPK 169 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios teisėtumo</i>	8
III. CIVILINĖS BYLOS	9
Šeimos teisė	9
<i>Dėl CK 3.192 ir 3.201 straipsnių aiškinimo ir taikymo sprendžiant teismo įsakymu nepilnamečiam vaikui priteisto išlaikymo dydžio sumažinimo klausimą</i>	9
<i>Dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėti reikalavimus dėl santuokos nutraukimo</i>	9
Daiktinė teisė	10
<i>Dėl bendraturčio pareigos pranešti apie bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio daikto pardavimą tinkamo įvykdymo</i>	10
Sutarčių teisė	11
<i>Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti nuomos sutartį</i>	11
<i>Dėl pardavėjo pareigos garantuoti parduodamo daikto kokybę ir pirkėjo teisių gynimo, įsigijus netinkamos kokybės daiktą</i>	12
<i>Dėl kelionių draudimo sutarčių ir šalių teisių bei pareigų aiškinimo, kai kelionių draudimas įsigijamas kaip finansinių produktų derinys (kartu su banko kredito kortele)</i>	13
<i>Dėl draudiko, įgyvendinančio subrogacinį reikalavimą, teisių apimtį</i>	15
Deliktų teisė	15
<i>Dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už jose dirbančių gydytojų veiksmais padarytą žalą sąlygų ir įrodymų vertinimo taisyklių</i>	15
Viešieji pirkimai	16
<i>Dėl vienašališko viešojo pirkimo būdu sudarytos sutarties nutraukimo joje nurodytu bei CK 6.721 straipsnio 1 dalies pagrindu ir bylų dėl viešųjų pirkimų teisingumo</i>	16
Civilinio proceso teisė	17
<i>Dėl žyminio mokesčio už apeliacinį skundą mokėjimo, kai apeliacinį skundą paduoda ieškovas, nupirkęs bylos nagrinėjimo metu bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisę</i>	17
<i>Dėl išlaidų, kitos šalies patirtų advokato pagalbai apmokėti, priteisimo iš pralaimėjusios šalies dydžio (mažinimo pridėtinės vertės mokesčio suma)</i>	18
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį paskirstymo apeliacinės instancijos teisme, kai apeliacinės instancijos teismas atskirojo skundo nagrinėjimo procese išsprendžia vien tik pirmosios instancijos teismo nutarties dėl bylos sustabdymo pagrįstumo ir teisėtumo klausimą, o pačios bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme nėra baigtas</i>	18
<i>Dėl mokesčių administratoriaus sprendimų išieškoti mokestinę nepriemoką iš mokesčių mokėtojo turto vykdymo CPK nustatyta tvarka</i>	19
Statybų teisė	20
<i>Dėl valstybinės žemės savininko sutikimo ar susitarimo su statytoju dėl žemės naudojimo ir deklaracijų apie statybos užbaigimą galiojimo</i>	20
Bankroto teisė	21
<i>Dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo šiam nevykdant mokumo atkūrimo plano ir užsiimant nusikalstama veikla</i>	21

<i>Dėl fizinio asmens bankroto proceso pabaigos pagal Fizinų asmenų bankroto įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalis, kai teismas patvirtina fizinio asmens mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą.....</i>	21
Darbo teisė	22
<i>Dėl atleidimo iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą (savavaliavimą) teisėtumo</i>	22

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 27 straipsnio 1 dalies 1 punkto, 28 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl administracinio poveikio priemonės – specialiosios teisės atėmimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 424 straipsnio 4 dalį, 426 straipsnio 5 dalį, paskiriant jam galutinę subendrintą nuobaudą 1300 Eur dydžio baudą su specialiosios teisės – teisės vairuoti transporto priemonės – atėmimu trejiems metams. Pareiškėjo nuomone, ši administracinio poveikio priemonė negalėjo būti skiriama, kadangi pažeidėjui apskritai nebuvo suteikta specialioji teisė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad ANK 28 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmuo, kuriam paskirtas specialiosios teisės atėmimas, šios teisės atėmimo laikotarpiu negali ja naudotis ir (ar) jos įgyti. Teisėjų kolegijos vertinimu, iš šios normos turinio matyti, kad specialiosios teisės atėmimas gali būti skiriamas tiek asmeniui, kuris tokią teisę yra įgijęs (šios teisės atėmimo laikotarpiu negali ja naudotis), tiek ir asmeniui, neįgijusiam tokios teisės (šios teisės atėmimo laikotarpiu negali jos įgyti). Teisėjų kolegija nurodė, kad net ir Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo nuostatos nesieja galimybės taikyti specialios teisės (šiuo atveju – teisės vairuoti transporto priemonės) atėmimo tik su asmeniu, kuriam tokia teisė buvo suteikta. Šio įstatymo 22 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad teisė vairuoti motorines transporto priemones, traktorius, savaeiges mašinas nesuteikiama, jei nėra pasibaigęs šios teisės atėmimo, įstatymų nustatyta tvarka paskirto asmeniui už Kelių eismo taisyklių pažeidimus, tarp jų ir už transporto priemonės vairavimą neturint tam teisės, terminas. Taigi, anot teisėjų kolegijos, sistemiškai aiškinant ANK ir Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo nuostatas, teisės vairuoti transporto priemones atėmimas įstatymų nustatyta tvarka ir pagrindais ne tik gali, bet ir turėtų būti skiriamas ir asmenims, kuriems tokia teisė nebuvo suteikta. Teisėjų kolegijos nuomone, priešingu atveju pastarieji, nepaisant to, kad neturėdami specialių žinių bei įgūdžių gali kelti didesnę pavojų, padarę analogiškus administracinius nusižengimus, ypač tuos, už kuriuos numatytas teisės vairuoti transporto priemones atėmimas ilgesniam nei vienerių metų terminui, galėtų sulaukti švelnesnių teisinių pasekmių nei tie, kuriems tokia teisė buvo suteikta.

Atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutarimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-12-719/2018

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 202 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 202 straipsnio 1 dalies taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorius žemesnės instancijos teismų, be kita ko, nuteistas pagal BK 202 straipsnio 1 dalį už tai, kad versliškai, stambiu mastu vykdė individualią ūkinę komercinę veiklą – žemės gręžimo grąžtų galvučių pardavimą, nustatyta tvarka jos neįregistravęs Valstybinėje mokesčių inspekcijoje Mokesčių mokėtojų registre ir negavęs jai

leidimo. Kasatorius ginčijo teismų sprendimus, teigdamas, kad pagal BK 202 straipsnio 1 dalį yra nuteistas nepagrįstai.

Teisėjų kolegija, atsakydama į kasacinio skundo argumentus, pažymėjo, kad verslą pradedančiam vykdyti subjektui (tiek fiziniam asmeniui, tiek juridinį asmenį steigiančiajam) būtina atlikti veiksmus, susijusius su būsimu verslo įregistravimu, kurio funkcija iš esmės yra kompetentingų institucijų informavimas apie naujai pradėtančią veiklą asmenį, kartu tampant atitinkamų mokesčių mokėtoju, ir galimybės identifikuoti naująjį verslą sudarymas. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, egzistuoja dvi individualios veiklos registravimo procedūros, priklausomai nuo to, kokia forma individualią veiklą pasirenkama vykdyti – gavus verslo liudijimą ar individualios veiklos vykdymo pažymą. Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 35 straipsnio 2 dalį nuolatinis Lietuvos gyventojas, pradėjęs vykdyti kokios nors rūšies individualią veiklą, privalo apie tai informuoti mokesčių administratorių centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta tvarka. Kaip pažymėjo teisėjų kolegija, pirmosios instancijos teismas nustatė, kad kasatorius nagrinėjamu laikotarpiu vykdyta veikla parduodant žemės grąžtų grėžimo galvutes pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 straipsnio 7 dalies nuostatas atitiko individualios veiklos požymius, t. y. savarankiškumo, tęstinumo, ekonominės naudos siekio. Tuo tarpu kasatorius, būdamas nuolatinis Lietuvos gyventojas, individualią veiklą vykdė jos nustatyta tvarka neįregistravęs Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir ją vykdė be leidimo – neturėdamas nei individualios veiklos vykdymo pažymos, nei verslo liudijimo, t. y. neteisėtai.

Teisėjų kolegija atmetė ir kasatoriaus argumentą, kad teismai, konstatuodami jo veiklos neteisėtumą, nevertino, jog nurodytos prekės buvo parduodamos tik Lenkijoje, ir nesiaiškino, ar buvo būtinas tokios individualios veiklos registravimas šioje valstybėje. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 37 straipsnio 1 dalį užsienio valstybėje, kuri yra Europos Sąjungos valstybė narė arba su kuria Lietuvos Respublika yra sudariusi ir taiko dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartį, gautos nuolatinio Lietuvos gyventojų pajamos, išskyrus minėtoje valstybėje gautas palūkanas, dividendus ir honorarus, šio įstatymo nustatyta tvarka yra neapmokestinamos pajamų mokesčiu Lietuvos Respublikoje, jeigu pajamų mokestis arba jam tapatus mokestis nuo šių pajamų nustatyta tvarka sumokėtas toje užsienio valstybėje. Šios dalies nuostatos taikomos tik tuo atveju, jeigu yra pateikti įrodymai apie užsienio valstybėje per tą mokestinį laikotarpį gautas pajamas ir nuo jų sumokėtą pajamų mokesčio arba jam tapataus mokesčio sumą. Teisėjų kolegija nurodė, kad šiuo atveju teismai pagrįstai rėmėsi Lenkijos Respublikos mokesčių administratoriaus Šiaulių apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai pateiktais duomenimis, kad apie kasatoriaus vykdomą veiklą jiems nėra žinoma, be to, ir pats kasatorius nepateikė dokumentų, patvirtinančių individualios veiklos pajamų gavimą Europos Sąjungos valstybėje narėje, kurioje buvo vykdoma veikla per toje valstybėje esančią nuolatinę veiklavietę, ir pajamų mokesčio nuo gautų pajamų sumokėjimą. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatytos aplinkybės patvirtina, kad nuteistasis, turėdamas tikslą vykdyti individualią ūkinę komercinę veiklą, bet nenorėdamas mokėti privalomų mokesčių nuo gaunamų pajamų, tyčia šios veiklos neįregistravo įstatymų nustatyta tvarka, taip vykdė veiklą neteisėtai.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad versliškumas, kaip baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus iš esmės reiškia didesnę neteisėtos ekonominės veiklos mastą, kuri galėtų rodyti išvystyta neteisėto verslo infrastruktūra, platūs ryšiai su tiekėjais, aktyvi teikiamų paslaugų vartotojų paieška, samdomų darbuotojų buvimas, didelių organizacinių pastangų poreikis verslui vykdyti ir pan. Be to, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą ekonominę veiklą pagal šį kriterijų visada turi būti pagrįsta teismo vidiniu įsitikinimu dėl tokios neteisėtos veiklos didesnio pavojingumo ir administracinės atsakomybės nepakankamumo bei neproporcingumo. Teisėjų kolegijos vertinimu, šioje byloje teismai pagrįstai konstatavo versliškumo požymio buvimą, kadangi nuteistasis daugiau nei dvejus metus nuolat ir sistemingai vykdė inkriminuotą veiklą, be to, prieš pradėdamas pardavinėti žemės grėžimo grąžtų galvutes, atliko paruošiamuosius darbus, rinko informaciją, kuo jos skiriasi, bendravo su asmenimis, kurie jau pardavinėjo tokias prekes.

Atsižvelgusi į teismų nustatytas aplinkybes ir išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija, kasatoriaus skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-689/2018

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 ir 332 straipsnių taikymas

Dėl reformatio in peius principo, išsamaus bylos aplinkybių ištyrimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nustatęs esminius pirmosios instancijos teismo proceso ir sprendimų trūkumus, tokius, kaip nuosprendžio prieštaravimas, galima jo neatitiktis BPK 303, 305, 307 straipsnių reikalavimams, nepranešimas kaltinamajam apie tai, kokios naujos faktinės bylos aplinkybės bus inkriminuojamos, ir jų nesuformulavimas pačiame nuosprendyje ir kt., nesiėmė jų taisyti motyvuodamas tuo, kad taip būtų pasunkinta nuteistojo padėtis ir atitinkamai būtų pažeistas *reformatio in peius* (draudimo sunkinti skundą padavusio asmens padėtį) principas.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad BPK 320 straipsnio 4 dalyje ir BPK 386 straipsnio 3 dalyje nustatyta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ne kartą yra išaiškinta, kad nuteistojo teisės skųsti, jo manymu, neteisėtus ir nepagrįstus sprendimus įgyvendinimo garantija yra draudimo keisti sprendimą į blogąją pusę (*non reformatio in peius*) principas, kuris iš esmės reiškia, kad dėl skundo padavimo skundą padavusiam asmeniui negali kilti jokios neigiamos pasekmės – asmens padėtis dėl jo paties paduoto skundo negali būti pabloginama. Priešingu atveju prieš asmenį vykstantis procesas būtų neteisingas (nesąžiningas). Nagrinėjant bylą teismuose *non reformatio in peius* principo laikomasi visose proceso stadijose.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės ir jų kvalifikavimas BPK 256 straipsnyje nustatyta tvarka gali būti keičiami ne tik bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bet ir apeliacinio proceso metu. Kita vertus, kai to neprašoma paduotuose apeliaciniuose skunduose, kaltinimo keitimas apeliacinėje instancijoje neturi pasunkinti kaltinamo asmens teisinės padėties. Teisėjų kolegija nurodė, kad faktinių bylos aplinkybių pakartotinis ištyrimas, jei reikia – pakeitimas ar patikslinimas, nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme pagal nuteistojo skundą, niekaip nepasunkintų jo teisinės padėties, kurioje jis buvo po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo, nes jis nuteistas pagal švelnesnį straipsnį, o pagrindo ir prašymų nuteisti jį pagal sunkesnę veiką numatantį baudžiamojo įstatymo straipsnį nėra.

Anot teisėjų kolegijos, apeliacinės instancijos teismas išsamiai neištyrė net apeliacinio skundo reikalavimų, t. y. apeliaciniu skundu nuteistasis kėlė ir faktinių bylos aplinkybių nustatymo, ir tyčios formos bei kitus klausimus, kurie apeliacinės instancijos teismo nebuvo nagrinėti iš esmės. Nagrinėjamu atveju kasatorius pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas jo veiką perkvalifikuojant pagal įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą (t. y. iš BK 222 straipsnio 1 dalies į 223 straipsnio 1 dalį), t. y. jis buvo nuteistas pagal švelnesnį straipsnį, todėl jo teisinė padėtis pirmosios instancijos teisme buvo palengvinta, palyginus su kaltinamajame akte jam inkriminuota veika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad perkvalifikavimo į lengvesnį nusikaltimą taisyklės taikymas iš esmės nepažeidžia gynybos teisių, jei perkvalifikuojant veiką tik pašalinami nusikaltimo sudėties požymiai, griežtinantys kaltininko baudžiamąją atsakomybę. Perkvalifikuojant inkriminuojamą veiką pagal kitą BK specialiosios dalies straipsnį (straipsnio dalį), kai pritaikomi kitokie teisiniai požymiai, būtini šiai veikai pripažinti nusikalstama, neįtvirtinti kaltinamajame akte nurodytame BK specialiosios dalies straipsnyje (straipsnio dalyje) ir šiame akte nepanaudoti apibūdinant inkriminuojamą veiką, nelaikomi baudžiamojo proceso pažeidimu. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad siekiant nuosekliai viso proceso metu užtikrinti kaltinamojo asmens teisinę padėtį bei jo teisę į gynybą, tinkamą ir teisingą procesą, tokiais atvejais teismai turėtų ne vien perspėti apie perkvalifikavimo galimybę, kaip tai numato BPK 256 straipsnio

2 dalis, tačiau plačiau išdėstyti pasikeitusius teisinius požymius, teisinį situacijos vertinimą, kurie sudaro prielaidas perkvalifikavimo galimybei atsirasti. Teisėjų kolegija, šiuo aspektu patikrinusi bylos medžiagą, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, vadovaudamasis BPK 256 straipsnio 2 ir 3 dalimis, tik informavo kaltinamąjį apie tai, kad galimai bus keičiamas kvalifikavimas, bei paklausė, ar reikia laiko ir kiek pasirengti gynybai. Kaltinamasis ir jo atstovas paprašė pertraukos, po kurios jokių papildomų pareiškimų ar įrodymų nepateikė, o tai leidžia teigti, kad kasatoriaus teisinė padėtis ir jo gynyba iš esmės nepakito ir jo teisės į gynybą, nešališką procesą pažeistos nebuvo.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir grąžino baudžiamąją bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-1073/2018

BPK 44 straipsnio 6 dalies taikymas

Dėl BPK 44 straipsnio 6 dalies taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistajai pagal BK 300 straipsnio 1 dalį baudžiamoji byla nutraukta suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui. Kasaciniame skunde buvo keliamas klausimas dėl nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimo argumentuojant tuo, kad nepaisant bylos nutraukimo, teismų sprendimuose yra formuluočių apie sveikatos tikrinimo kortelės suklastojimą (darant piktnaudžiavimą), o tai prieštarauja nekaltumo prezumpcijos principui (BPK 44 straipsnio 6 dalis).

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje nuteistajai inkriminuotas piktnaudžiavimas tarnyba (BK 228 straipsnio 1 dalis), be kita ko, pasireiškė ir veiksmais, susijusiais su tikrovės neatitinkančių, melagingų faktų įrašymu į dokumentus (asmens sveikatos istoriją, sveikatos tikrinimo kortelę) ir tokių tikrovės neatitinkančių dokumentų pasirašymu bei panaudojimu. Pirmosios instancijos teismas, nustatęs nurodytas aplinkybes, nustatė ir tai, kad dėl veikos, atitinkančios BK 300 straipsnio 1 dalį (dokumento suklastojimas ir panaudojimas), apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas, nes suėjo BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktyje (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) įtvirtintas baudžiamosios atsakomybės senaties terminas (BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punktas), todėl baudžiamąją bylą nutraukė.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad viena vertus, pirmiau minėtų faktinių aplinkybių, atskleidžiančių nusikalstamos veikos padarymą, nustatymas buvo būtinas baudžiamosios atsakomybės pagal BK 228 straipsnio 1 dalį klausimo teisingam išsprendimui. Antra vertus, objektyviai nenustačius minėtų kaltinimo faktinių aplinkybių buvimo ir kartu – kaltinimo pagal BK 300 straipsnį pagrįstumo, neįmanoma tinkamai išspręsti baudžiamosios atsakomybės senaties taikymo. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kasaciniame jurisprudencijoje yra išaiškinta, jog bylos nutraukimas dėl senaties (BK 95 straipsnio pagrindu) nėra asmens išteisinimas, tačiau asmens kaltumas padarius veikas, dėl kurių procesas nutrauktas, nuosprendyje nekonstatuojamas. Taigi, teisinės prielaidos priimti teismui teisingą sprendimą, neatsiejamos nuo tikrųjų byloje įrodinėtų aplinkybių nustatymo. Nagrinėjamoje byloje nuteistosios kaltumas padarius BK 300 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikaltimą nebuvo konstatuotas.

Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus ir atkreipusi dėmesį į tai, kad teismai nurodė pripažintas įrodytomis aplinkybes, kurios reikšmingos veikos kvalifikavimui pagal BK 228 straipsnio 1 dalį ir kartu parodančios, kuo pasireiškė šią veiką apibūdinantys neteisėti veiksmai, taip pat konstatavo teisiškai reikšmingas aplinkybes, iš kurių sprendė apie bylos nutraukimo pagal BK 300 straipsnio 1 dalį pagrindų buvimą, padarė išvadą, kad žemesnės instancijos teismai nepažeidė BPK 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtinto nekaltumo prezumpcijos principo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-222/2018

BPK 169 straipsnio taikymas

Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios teisėtumo

Šioje baudžiamojoje byloje prokuroras 2010 m. birželio 30 d. nutarimu atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą A. S., motyvuodamas tuo, kad tuo metu jis buvo Lietuvos Respublikos Seimo narys, o Seimas nedavė sutikimo patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn. 2012 m. lapkričio 20 d. aukštesniojo prokuroro nutarimu minėtas nutarimas buvo panaikintas ir pradėtas ikiteisminis tyrimas. Kasatorius skunde ginčijo 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimo teisėtumą, nurodydamas, kad jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo numatyta galimybė traukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį pasibaigus jo teisiniam neliečiamumui ir Seimui atsisakius jo kadencijos metu leisti jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

Apžvelgiamoje byloje teisėjų kolegija nurodė, kad BPK 169 straipsnio 1 dalies nuostata, jog gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą apie padarytą nusikalstamą veiką arba pats nustatęs jos požymius prokuroras tuoj pat pradeda ikiteisminį tyrimą, iš esmės yra imperatyvi, įpareigojanti prokurorą esant tam tikriems duomenims pradėti ikiteisminį tyrimą. Prokuroro pareiga kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, pagal kompetenciją imtis visų įstatyme numatytų priemonių (o viena iš tokių priemonių laikytini ir prokuroro veiksmai pradedant ikiteisminį tyrimą) įtvirtinta ir BPK 2 straipsnyje, t. y. pagrindinėse baudžiamojo proceso taisyklėse. Taigi prokuroras, turėdamas duomenų, kad kasatorius, būdamas Seimo narys, galbūt yra padaręs nusikalstamas veikas, ne tik turėjo pagrindą, bet ir privalėjo pradėti ikiteisminį tyrimą (BPK 169 straipsnio 1 dalis), tai padarė 2012 m. lapkričio 20 d. priimdamas nutarimą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad prokuroro nutarimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo priimtas po to, kai pasibaigė kasatoriaus, kaip Seimo nario kadencija, jis neteko imuniteto, t. y. pasikeitė aplinkybės, buvusios kliūtimi tokį procesą pradėti. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad anksčiau, t. y. 2010 m. birželio 30 d. nutarimu, prokuroras atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą, nes kasatorius tuo metu buvo Seimo narys, t. y. asmuo, kuris pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalį negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn be Seimo sutikimo, o tokio sutikimo Seimas nedavė. Taigi, susidariusioje teisinėje situacijoje, esant pagrindui pradėti ikiteisminį tyrimą, prokuroras, priimdamas nutarimą tokį ikiteisminį tyrimą pradėti, turėjo panaikinti ankstesnį nutarimą, kuriuo ikiteisminį tyrimą dėl to paties įvykio buvo atsisakyta pradėti, nes priešingu atveju egzistuočių du priešingi nutarimai.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad pagal BPK 3² straipsnį, įsigaliojusį nuo 2011 m. rugsėjo 1 d., t. y. po to, kai buvo priimtas ankstesnis 2010 m. birželio 30 d. prokuroro nutarimas dėl atsisakymo pradėti ikiteisminį tyrimą, reglamentuojantį baudžiamojo proceso ypatumus asmeniui, kuris turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn (šiuo atveju – Seimo narys), baudžiamasis procesas, kai jis buvo pradėtas, turi būti nutrauktas, jei nėra kompetentingos institucijos leidimo asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba asmuo turi imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, o gavus atitinkamą leidimą ar asmeniui netekus imuniteto baudžiamasis procesas gali būti atnaujinamas. Tačiau nagrinėjamu atveju, anot teisėjų kolegijos, baudžiamasis procesas, t. y. ikiteisminis tyrimas, nebuvo pradėtas (jį atsisakyta pradėti), todėl procesas, kuris nevyko (nes nebuvo pradėtas), negalėjo būti atnaujintas. Taigi prokuroro turimi faktiniai duomenys ir esamas teisinis reglamentavimas ne tik leido, bet ir įpareigojo prokurorą pradėti ikiteisminį tyrimą panaikinus ankstesnį nutarimą, kuriuo ikiteisminį tyrimą atsisakyta pradėti.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad ikiteisminis tyrimas šioje baudžiamojoje pradėtas esant BPK 169 straipsnio 1 dalyje nurodytam pagrindui, t. y. prokurorui turint rašytinės informacijos apie kasatoriaus, kaip buvusio Seimo nario, galbūt padarytas nusikalstamas veikas (medžiaga iš Seimo specialiosios tyrimo komisijos) ir nesant procesinių kliūčių bei aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-222/2018

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl CK 3.192 ir 3.201 straipsnių aiškinimo ir taikymo sprendžiant teismo įsakymu nepilnamečiam vaikui priteisto išlaikymo dydžio sumažinimo klausimą

Ieškovas prašė sumažinti teismo įsakymu iš jo priteistą 200 Eur išlaikymą dukteriai iki 87 Eur per mėnesį bei nustatyti bendravimo su vaiku tvarką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškovo reikalavimą dėl išlaikymo dydžio sumažinimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 435 straipsnio 3 dalyje nenustatyta išimtis, jog, sprendžiant pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo dėl vaiko išlaikymo priteisimo išdavimo klausimus, turėtų būti taikoma CPK XIX skyriuje įtvirtinta taisyklė dėl teismo aktyvaus vaidmens šeimos bylose sprendžiant nepilnamečių vaikų išlaikymo klausimus. Tai reiškia, kad pagal įstatymą teismo įsakymo išdavimo procese teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo ir tais atvejais, kai sprendžiama dėl išlaikymo nepilnamečiam vaikui priteisimo. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į aptartus teismo įsakymo priėmimo ypatumus (netikrinamas reikalavimo pagrįstumas, nėra vertinama skolininko turtinė padėtis ir galimybės mokėti prašomo dydžio išlaikymą), daro išvadą, kad tais atvejais, kai ieškiniu prašoma pakeisti anksčiau teismo įsakymu nustatytą išlaikymo dydį, teismo atliekamas vertinimas negali apsiriboti tik CK 3.201 straipsnyje įtvirtintų išlaikymo dydžio pakeitimo kriterijų – ar iš esmės pasikeitė vieno iš tėvų finansinė padėtis arba vaiko poreikiai, lyginant su teismo įsakymo išdavimo momentu buvusiomis aplinkybėmis, – vertinimu. Tokio pobūdžio bylose teismas turi atlikti išsamų visų teisiškai reikšmingų aplinkybių, įtvirtintų tiek CK 3.192 straipsnyje, tiek CK 3.201 straipsnyje, vertinimą, todėl kasacinio teismo civilinėje byloje Nr. 3K-7-24/2013 suformuluota taisyklė netaikytina tais atvejais, kai prašoma pakeisti ankstesniu teismo įsakymu priteistą išlaikymo dydį.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes – vaiko poreikius, abiejų tėvų realiai gaunamas pajamas, nustatytą ieškovo galimybę papildomai uždirbti bent minimalias pajamas, į tai, kad ieškovas turi išlaikyti kitą nepilnametį vaiką, proporcingumo principą atitinkančia ieškovo nepilnametei dukteriai teiktino išlaikymo suma pripažino 150 Eur per mėnesį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir tenkino ieškovo reikalavimą dėl išlaikymo dydžio sumažinimo dalį – sumažino teismo įsakymu priteistą 200 (dviejų šimtų) Eur per mėnesį išlaikymą iki 150 Eur per mėnesį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-70-969/2018

Dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėti reikalavimus dėl santuokos nutraukimo

Ieškovas prašė nutraukti su atsakove sudarytą santuoką ir išspręsti kitus su santuokos nutraukimu susijusius klausimus. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti ieškinį ir išaiškino, kad jis gali būti pareikštas Šveicarijos Konfederacijos teismui, o apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir šiam teismui grąžino ieškinio priėmimo klausimą spręsti iš naujo.

Kasacinis teismas suformulavo teisės taikymo ir aiškinimo taisyklę, kad tais atvejais, kai abi bylos šalys (t. y. abu sutuoktiniai) yra Lietuvos Respublikos (Europos Sąjungos valstybės narės) piliečiai, nepaisant to, kad nuolatinė jų gyvenamoji vieta yra valstybėje, kuri nėra ES valstybė narė, jurisdikcijos patikrinimas vis tiek turi apimti ir 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo (toliau – reglamentas „Briuselis II bis“) nuostatų, įtvirtinančių jurisdikcijos nustatymo pagrindus, įvertinimą. Apžvelgiamoje byloje teismai nustatė faktines aplinkybes, kad ieškovas ir atsakovė yra Lietuvos Respublikos piliečiai, kurie nuolat gyvena

Šveicarijos Konfederacijoje. Kasacinis teismas, remdamasis pirmiau nurodyta teisės aiškinimo ir taikymo taisykle, nurodė, kad, sprendžiant reikalavimo dėl Lietuvos Respublikos piliečių santuokos nutraukimo teisingumo klausimą, visų pirma turi būti įvertintos reglamento „Briuselis II bis“, o ne nacionalinės teisės nuostatos. Reglamento „Briuselis II bis“ 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad bylose, susijusiose su santuokos nutraukimu, gyvenimu skyriumi (separacija) ir santuokos pripažinimu negaliojančia, jurisdikciją turi teismai, esantys toje valstybėje narėje: a) kurios teritorijoje yra sutuoktinių nuolatinė gyvenamoji vieta <...>; b) kurios pilietybę turi abu sutuoktiniai <...>. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad reglamento „Briuselis II bis“ 3 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose yra nustatyti keli jurisdikcijos pagrindai, tarp kurių nėra hierarchijos. Visi minėto 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti objektyvūs kriterijai yra alternatyvūs. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nors Šveicarijos Konfederacija nėra ES narė, kilus joje nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikos piliečių ginčui dėl santuokos nutraukimo, nustatant jurisdikciją taikytinas reglamentas „Briuselis II bis“. Remiantis šio reglamento 3 straipsnio 1 dalies b punktu, tokia byla teisinga teismams, esantiems valstybėje narėje, kurios pilietybę turi abu sutuoktiniai, apžvelgiamos bylos atveju – Lietuvos Respublikos teismams. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Šveicarijos Konfederacijoje pradėtas separacijos procesas nedaro įtakos ieškiniu dėl santuokos nutraukimo priėmimo klausimui.

Kasacinis teismas nurodė, kad joks ES teisinio reguliavimo instrumentas nereglamentuoja sutuoktinių bendro turto padalijimo klausimų. Tokie klausimai nepatenka ir į Lugano konvencijos taikymo sritį – šios konvencijos 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ši konvencija netaikoma, be kita ko, nuosavybės teisėms, susijusioms su santuokiniais ryšiais. Dėl to teismas, sprenddamas reikalavimo dėl bendro sutuoktinių turto padalijimo teisingumo klausimą, turi taikyti tarptautinių teisinės pagalbos sutarčių nuostatas, jeigu ginčas susijęs su valstybe, su kuria Lietuvos Respublika turi sudariusi tokią sutartį, arba nacionalines tarptautinės jurisdikcijos taisykles, įtvirtintas CPK, kai Lietuvos Respublikos ir su ginču susijusios valstybės nesieja jokie tarptautiniai susitarimai. Lietuvos Respublika ir Šveicarijos Konfederacija nėra sudariusios dvišalės tarptautinės sutarties dėl teisinių santykių ir teisinės pagalbos civilinėse bylose, todėl jurisdikcija dėl sutuoktinių bendro turto padalijimo nustatyta taikant nacionalines tarptautinės jurisdikcijos taisykles. Kasacinis teismas sprendė, kad pagal CPK 786 straipsnį Lietuvos Respublikos teismai turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti bylas dėl daiktinių teisinių santykių, susijusių su Lietuvoje esančiu nekilnojamuoju daiktu. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad pagal Šveicarijos Konfederacijos teisinį reguliavimą išimtinę jurisdikciją nagrinėti bylas, susijusias su Šveicarijoje esančiu nekilnojamuoju turtu, turi tokio turto buvimo vietos Šveicarijos teismai bei, esant nusistovėjusiai taisyklei, jog valstybės teisė spręsti dėl jos teritorijoje esančių nekilnojamojų daiktų yra išimtinė ir susijusi su jos suverenitetu, kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikos teismai negali spręsti dėl daiktinių teisių į Šveicarijos Konfederacijoje esantį nekilnojamąjį turtą; net jei teismas tokį klausimą formaliai išspręstų, jo sprendimas Šveicarijoje nebūtų pripažįstamas ir leidžiamas vykdyti. Dėl kilnojamojo turto padalijimo klausimo teisingumo kasacinis teismas pažymėjo, kad, remiantis CPK 784 straipsnio nuostatomis bei atsižvelgiant į tai, kad Šveicarijos Konfederacija kilnojamojo turto jurisdikcijos klausimų nėra priskyriusi savo išimtinę jurisdikcijai, sprendžiant, jog ieškovo ieškiniu reikalavimas dėl jo ir atsakovės kilnojamojo turto padalijimo, nepriklausomai nuo to, kur šis turtas yra (Lietuvoje ar Šveicarijoje), teisingas Lietuvos Respublikos teismams.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-73-378/2018

Daiktinė teisė

Dėl bendraturčio pareigos pranešti apie bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio daikto pardavimą tinkamo įvykdymo

Ieškovė prašė teismo perkelti jai pirkėjos teises ir pareigas, nes pardavėja, pažeisdama įstatyme įtvirtintą bendraturčio pirmumo teisę pirkti parduodamą bendrosios dalinės nuosavybės teise valdomą nekilnojamąjį daiktą, pirkimo–pardavimo sutartimi perleido dalį nekilnojamųjų daiktų pirkėjai. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismų nustatyta, jog pardavėja notarų biure pateikė pareiškimą, informuodama turto (aikštelių ir plytelių dangos) bendraturčius apie pirmumo teisę pirkti ginčo turtą už 70 000 Eur, nustatant vieno mėnesio terminą, skaičiuojant nuo laiško gavimo dienos; ieškovė pareiškimo notarui pateikimo metu nebuvo nurodyto turto bendraturtė, tačiau turto dalį iš kito bendraturčio įsigijo nurodyto vieno mėnesio termino laikotarpiu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, pasikeitus bendro turto dalies savininkui, CK 4.79 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos pirmumo teisės įgyvendinimo nėra pagrindo aiškinti kaip bendraturčio pareigos iš naujo atlikti CK 4.79 straipsnio 2 dalyje nurodytus veiksmus ir pranešti naujajam bendro turto dalies savininkui apie galimybę įsigyti parduodamą daiktą bei nustatyti naują pasiūlymo terminą. Toks aiškinimas būtų neproporcingas CK 4.79 straipsnio 2 dalyje įtvirtintai bendraturčio pareigai ir nepagrįstai ribotų savininko teisę, atlikus CK 4.79 straipsnio 2 dalyje nurodytus veiksmus ir esant kitoms minėto straipsnio 2 dalyje įtvirtintoms sąlygoms, parduoti bendro daikto dalį. Todėl, neatsižvelgiant į tai, kad per pranešime pasinaudoti pirmumo teise nurodytą laikotarpį pasikeičia bendro turto savininkas, pardavėjui negali būti keliami reikalavimai iš naujo pranešti naujajam savininkui apie galimybę pirkti bendro turto dalį ir nustatyti naujus tokios teisės įgyvendinimo terminus. Atsižvelgiant į tai, kad bendraturčio pirmumo teisė įsigyti kito bendraturčio parduodamą daikto dalį laikytina daiktine teise, kuri seka paskui daiktą, tai ieškovei, kuri įsigijo bendro turto dalį, perėjo ir pirmumo teisė įsigyti atsakovės pranešimu pasiūlytą bendro turto dalį, tačiau tomis sąlygomis ir ta tvarka, kuri galiojo ankstesniam savininkui (CK 4.48 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad ieškovė, tapusi naująja bendro turto savininke, galėjo įgyvendinti savo pirmumo teisę tokiomis sąlygomis ir tokia tvarka, kokia buvo nurodyta atsakovės pranešime. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad atsakovės pranešime nebuvo nurodyta sąlygų, jog, ketindamas pasinaudoti pirmumo teise, bendraturtis turėtų sumokėti tam tikro dydžio avansą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovės vienašališkas lėšų pervedimas, atsakovei nenustačius tokios pasiūlymo įgyvendinimo sąlygos, nesant šalių susitarimo ar derybų dėl nurodyto dydžio sumos sumokėjimo, negali patvirtinti pasinaudojimo pirmumo teise, kadangi iš šio veiksmo nėra aiškus jo tikslas. Byloje nesant kitų duomenų, kurie patvirtintų, kad ieškovė per pranešime nustatytą terminą būtų kreipusis į atsakovę, išreikšdama valią įsigyti parduodamą turtą, kasacinis teismas sprendė, kad aptarta aplinkybė nebuvo pakankama apeliacinės instancijos teismui konstatuoti ieškovės aiškiai išreikštos valios pasinaudoti pirmumo teise.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-695/2018

Sutarčių teisė

Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti nuomos sutartį

Ieškovė prašė pripažinti negaliojančia su atsakove sudarytos komercinės negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties sąlygą dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti nuomos sutartį atsisakymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, CK 6.482 straipsnio 1 dalyje nesant aiškiai išreikšto imperatyvo, sprendžiant dėl šios normos imperatyvumo taikytini bendrieji teisės normų aiškinimo metodai, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnio 4 dalis). Tam, kad CK 6.482 straipsnyje įtvirtinta teisės norma būtų pripažinta imperatyvia, būtina nustatyti, ar šia norma ginama vertybė sudaro viešąjį interesą, gintiną imperatyvia forma. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai nuomos sutartis sudaroma tarp

dviejų verslo subjektų, yra preziumuojama, kad jie abu yra savo veiklos profesionalai ir pajėgūs prisiimti savo veiksmų ar neveikimo riziką. Dispozityvumas galėtų būti ribojamas nebent tuo atveju, jei viena iš sutarties šalių yra silpnesnė, tačiau nuomininkas pats savaime nėra silpnesnioji nuomos sutarties šalis, kuriai būtų reikalinga ypatinga valstybės apsauga. Todėl ir nuomininko pirmenybės teisė atnaujinti nuomos sutartį nesudaro viešojo intereso, gintino imperatyvia teisės norma. Kasacinio teismo vertinimu, CK 6.482 straipsnio reguliavimo turinys taip pat nesuponuoja šiame straipsnyje nustatyto reguliavimo imperatyvumo. CK 6.482 straipsnyje nustatytas reguliavimas neužtikrina nuomininko teisės nuomotis daiktą tomis pačiomis sąlygomis. CK 6.482 straipsnis nenustato draudimo keisti sutarties sąlygas, o priešingai – nurodo, kad šalių susitarimu nuomos sąlygos, pavyzdžiui, nuomojamo daikto, šiuo atveju negyvenamųjų komercinių patalpų dydis, vieta, nuomos kaina, terminas, gali būti keičiamos. Be to, CK 6.482 straipsnis nenustato, kokia tvarka turėtų būti atnaujinama nuomos sutartis, nurodant, kad nuomotojas privalo per nuomos sutartyje numatytą terminą raštu pranešti nuomininkui apie šio teisę sudaryti nuomos sutartį naujam terminui, o jeigu toks terminas nenumatytas, – per protingą terminą iki nuomos sutarties pabaigos. Taigi, nuomininko pirmenybės teisės įgyvendinimo tvarka turėtų būti nustatoma nuomos sutartyje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien tik išankstinis nuomininko atsisakymas pasinaudoti pirmenybės teise atnaujinti nuomos sutartį nereiškia esminės šalių nelygybės. Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.482 straipsnyje įtvirtinta nuomininko pirmenybės teisė atnaujinti nuomos sutartį nėra imperatyvi, todėl, vadovaujantis bendraisiais civilinės teisės principais ir nepažeidžiant esminės šalių lygybės, šalys derybų keliu yra laisvos iš anksto susitarti dėl nuomininko nesinaudojimo pirmenybės teise atnaujinti nuomos sutartį.

Kasacinis teismas sprendė, kad šią bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai atmetė ieškovės reikalavimą pripažinti ginčo sąlygą, kuria nuomininkas atsisakė savo pirmenybės teisės atnaujinti nuomos sutartį, negaliojančia. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-23-611/2018

Dėl pardavėjo pareigos garantuoti parduodamo daikto kokybę ir pirkėjo teisių gynimo, įsigijus netinkamos kokybės daiktą

Ieškovė kreipėsi į teismą su reikalavimu nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį ir gražinti už indaplovę sumokėtus pinigus. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nėra ginčo, kad tarp šalių susiklostė vartojimo pirkimo–pardavimo santykiai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kiekvienu atveju, atsižvelgiant į konkrečias bylos faktines aplinkybes, sprendina dėl daikto atitikties tinkamos kokybės reikalavimams. Apžvelgiamoje byloje, sprendžiant ginčą dėl indaplovės kokybės, svarbios pirmosios instancijos teismo nustatytos aplinkybės, t. y. kad: įgaliotas serviso centras konstatavo indaplovės gedimą – perlūžusius durelių pynės laidus ir pagrindinio elektroninio bloko gedimą; valstybinė ne maisto produktų inspekcija sprendime nurodė, kad indaplovė yra netinkamos kokybės; prekė sugedo garantinio laikotarpio metu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 6.333 straipsnio 3 dalyje nustatytas parduodamo daikto garantijos taikymo privalomumas pasireiškia ir tuo, jog pardavėjas neturi teisės riboti tokios garantijos apimties, t. y. jam neleidžiama pačiam sutrumpinti garantijos terminą – įstatymo įtvirtinama garantija, faktiškai būdama pagrindinė vartotojo teisių apsauga pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo atveju, negali būti keičiama pardavėjo iniciatyva. Pabrėžtina, kad įstatyme įtvirtintos daikto kokybės garantijos terminas yra dveji metai nuo daikto perdavimo pirkėjui ir daiktas turi išlikti tinkamos kokybės visą šį laikotarpį. Kadangi šalys nesudarė rašytinės sutarties, kurioje būtų įtvirtintas kitoks prekės garantijos terminas, nei nustatytas įstatyme (CK 6.338 straipsnio 2 dalyje), todėl ginčo atveju prekei taikytina dvejų metų įstatyme įtvirtinta garantija. Pažymėtina, kad teismų nustatyta, jog indaplovė tinkamai veikė

tik 18 mėnesių. Taigi prietaisas likus dar 6 mėnesiams iki jo garantijos pabaigos nebeatliko pagrindinės savo funkcijos. Kasacinis teismas nurodė, kad nei 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų (toliau – Direktyva 1999/44/EB), nei ją įgyvendinančios CK nuostatos nereikalauja, jog daikto perdavimo metu jau būtų akivaizdus defektas, – pakanka, kad būtų priežastys tokiam defektui išryškėti ar atsirasti ateityje garantinio laikotarpio metu. Tai ypač aktualu kalbant apie kompleksinius ir technologiškai sudėtingesnius daiktus, kadangi jų trūkumams (kuriuos sukeliančios priežastys jau yra daikto perdavimo metu) išryškėti gali reikėti daugiau laiko, tačiau vėlesnis jų paaiškėjimas nepaneigia nei fakto, jog tai – trūkumas, nei to, kad daikto kokybė buvo netinkama. Kasacinis teismas taip pat suformulavo šią aktualią teismų praktikai teisės aiškinimo nagrinėjamoje byloje taisyklę: daikto naudojimo ar saugojimo taisyklių pažeidimas, padarytas pirkėjo, yra pardavėjo atsakomybę šalinanti aplinkybė, kurią pagal CK 6.333 straipsnio 3 dalį įrodinėja pardavėjas.

Kasacinis teismas nurodė, kad, konstatavus, jog indaplovės trūkumas svarbus, vertintina, ar jis yra tiek svarbus, kad šiuo atveju sudarytų pagrindą taikyti vartotojos pasirinktą teisių gynimo būdą, įtvirtintą CK 6.363 straipsnio 8 dalyje (2013 m. balandžio 17 d. įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2013 m. spalio 1 d.). Atsižvelgiant į teismų nustatytas aplinkybes, kasacinio teismo vertinimu, šiuo atveju indaplovės gedimas yra reikšmingas – sugedo viena iš pagrindinių jos dalių, ji neteko tų savybių, kurių ieškovė galėjo pagrįstai tikėtis, todėl negali būti naudojama pagal paskirtį. Prekės taisymas negalėjo būti įgyvendintas nesukeliant didelių nepatogumų vartotojui, nes turi būti atsižvelgiama ne tik į remonto laiką ir kainą, bet ir į prekę, kuri vartotojui buvo reikalinga, paskirtį. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad ieškovės pasirinkta teisių gynimo priemonė, vertinant indaplovės trūkumo rimtumą, yra proporcinga; ieškovė turėjo teisę reikalauti nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį dėl indaplovės ir grąžinti už ją sumokėtus pinigus.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-5-915/2018

Dėl kelionių draudimo sutarčių ir šalių teisių bei pareigų aiškinimo, kai kelionių draudimas įsigijamas kaip finansinių produktų derinys (kartu su banko kredito kortele)

Draudikė (atsakovė) su bankais sudarė mokėjimo kortelių kelionių draudimo sutartis (toliau – draudimo sutartys). Ieškovai, kaip šių bankų kredito kortelių turėtojai, ir kartu su jais keliaujantys šeimos nariai pagal draudimo sutartis buvo apdrausti kelionių draudimu. Draudimo sutarčių sąlygose nurodyta, kad atsakovė tapo draudike, o ieškovai – naudos gavėjais, turinčiais teisę pareikšti reikalavimą draudikei išmokėti draudimo išmoką įvykus draudžiamajam įvykiui. Ieškovai prašė teismo priteisti iš draudikės (atsakovės) kompensacijas už skrydžio vėlavimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo. Apžvelgiamoje byloje šalių ginčas kilo dėl atsakovės atsisakymo mokėti draudimo išmoką, šalims skirtingai aiškinant draudimo sutarties sąlygose įtvirtintą kelionės vėlavimo sąvoką.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad teisiniu reguliavimu (CK 6.992 straipsnio 1, 2 dalys, 6.993 straipsnio 8 dalis) atsakovei, kaip draudikei, nustatyta pareiga sudarant sutartį informuoti kitą draudimo sutarties šalį – draudėją, o ne pareiga informuoti trečiąjį asmenį, kurio naudai sudaryta draudimo sutartis (apdraustąjį), kad šis galėtų apsispręsti dėl sutarties sudarymo. Todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsakovei (draudikei) priskyrė ir pareigą informuoti apdraustąjį, juolab atsižvelgiant į susiklosčiusių santykių ypatumus bei bankų su draudikais sudarytų draudimo sutarčių sąlygas (dėl draudėjų (bankų) pareigų mokėjimo kortelių turėtojų (apdraustųjų) atžvilgiu), be to, tokia pat apimtimi kaip draudėjo (draudimo sutarties šalies) informavimo atveju. Kasacinis teismas pažymėjo, kad finansinio produkto derinio įsigijimo procese, kiek tai susiję su kelionės draudimo įsigijimu, apdraustieji turi teisę būti supažindinti su (draudimo sutarties šalių jau suderintomis) draudimo sąlygomis (draudimo objektu, draudžiamųjų ir nedraudžiamųjų įvykių

sąrašais, apdraustųjų teisėmis, pareigomis ir pan.), tačiau neturi galimybės derėtis dėl jų, daryti įtaką finansinį produktą parduodančio subjekto (draudėjo) ir draudimo bendrovės (draudiko) sudarytų sutarčių turiniui ir apimčiai.

Kasacinis teismas sprendė, kad draudimo sutartyse įtvirtinta kelionės vėlavimo apibrėžtis (viešojo transporto priemonės, išvykstančios pagal iš anksto nustatytą grafiką, išvykimo laiko nukėlimas į vėlesnį laiko momentą) savaime nelaikytina aiškia ir suprantama. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad aiškinant draudimo sutartį svarbu įvertinti, ar ji sudaryta derybų ar prisijungimo būdu, ar draudimo paslauga skirta vartotojui ar verslininkui (įmonei), kaip sutarties sąlygas aiškina ją sudariusios šalys, ar sutarties išaiškinimas yra svarbus kitiems asmenims, kurių naudai ji yra sudaryta. Paprastai draudimo sutartys sudaromos prisijungimo būdu pagal draudiko parengtas draudimo taisykles. Aiškinant tokią sutartį, taikoma *contra proferentem* taisyklė, t. y. neaiškiai suformuluotos sutarties sąlygos aiškinamos sutartį parengusios šalies nenaudai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad jeigu draudimo sutartis yra sudaryta apdraustųjų kaip trečiųjų asmenų naudai ir jie yra vartotojai, tai šios aplinkybės turi įtakos draudimo sutarties aiškinimui pagal CK 6.193 straipsnio nuostatas. Civilinėje byloje kilus ginčui dėl draudimo sutarties sąlygų aiškinimo ir taikymo, kai draudimo sutarties turinys svarbus ne tik sutartį sudariusiai šaliai, bet ir trečiajam asmeniui, kurio naudai ji yra sudaryta, ši aplinkybė yra teisiškai reikšminga. Kadangi nuo sutarties išaiškinimo priklauso trečiojo asmens, kurio naudai sudaryta sutartis, teisės ir pareigos, tai būtų neteisinga ir nesąžininga neatsižvelgti į jo aiškinimą. Draudimo sutarties šalių ketinimai, kaip aplinkybė, vertinama atskleidžiant tokios sutarties sąlygos prasmę, neturi būti lemiantys, jeigu sprendžiama ne dėl sutarties šalies teisių ir pareigų, o dėl trečiojo asmens, kurio naudai sulygta tokia sąlyga, teisių ir pareigų. Tokiu atveju atsižvelgtina į tai, kaip objektyviai sutarties šalys ginčo sąlygoje sugebėjo perteikti savo ketinimus. Sutarties šalys, pagal savo ketinimus suformulavusios sutarties nuostatas trečiojo asmens naudai, yra šią sąlygą pasiūlę asmenys, o trečiasis asmuo – naudos gavėjas – yra tokią sąlygą, kaip ji suformuluota, priėmęs asmuo. Tai sudaro pagrindą, sprendžiant dėl sutarties sąlygos prasmės, vadovautis tuo, kaip trečiasis asmuo, kurio naudai ji nustatyta, supranta šią sąlygą kaip šalių ketinimų objektyvią išraišką. Tokiu atveju yra pagrindas teikti prioritetą pažodiniam sutarties teksto aiškinimui (objektyviajam sutarties aiškinimo metodui), o ne vien remtis sutarties šalių teikiamu jų ketinimų aiškinimu (subjektyvusis sutarties aiškinimo metodas). Pažymėtina, kad sutarties šalių ketinimai nėra paneigiami kaip visiškai nereikšmingi. Jie, dalyvaujant sutarties šalims, taip pat turi būti nustatyti, tačiau įvertinti sutarties teksto kontekste ir atsižvelgiant į kitas aplinkybes. Sutarties tekstas vertinamas pagal tai, kaip jį supranta ir sąžiningai aiškina protingas asmuo – ne sutarties šalis. Dėl to galutinė išvada dėl sutarties sąlygos turinio darytina teikiant prioritetą sąžiningam šio protingo asmens aiškinimui, o ne sutarties šalių ketinimams. Kasacinis teismas konstatavo, kad, pagal bylos aplinkybes, vykusios kelionės atveju šalims nesutariant dėl draudžiamąjį įvykių apibrėžties, pagrįstai kyla klausimas, ar kelionės draudimo sąlygos yra aiškios ir suprantamos. Sprendžiant, ar sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos, vertintina, be kita ko, kiek jos, atsižvelgiant į jų formuluotą sutartyje, gali būti pritaikytos konkrečiu atveju, pvz., vieno išvykimo atveju, tuo atveju, kai iš anksto numatomas ir vykdomas vienos kelionės maršrutas su keliais išvykimais (įlaipinimais, persėdimais, sustojimais ir kt.) arba kai išvykimas pagal išankstinį maršrutą turėtų būti vienas, o faktiškai kelionė vykdoma su keliais išvykimais (įlaipinimais, persėdimais, sustojimais ir kt.), kaip apžvelgiamo ginčo atveju. Šiuo atveju aiškinant draudimo sutartį reikia nustatyti, kaip, sutarties šalių ir apdraustųjų nuomone, pagal jas suprastinas išvykimas ir išvykimo laiko atidėjimas, kai kelionės metu maršrutas (jo įvykdymo tvarka) pakeičiamas ir susidaro keli išvykimo laikai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nuo sutartinės sąlygos galutinio išaiškinimo gali priklausyti draudimo sutarčių šalių (draudėjų) teisių ir pareigų apimtis, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai darė išvadą, kad yra pagrindas įtraukti į bylos nagrinėjimą draudėjus trečiaisiais asmenimis.

Kadangi visos reikšmingos ginčui išspręsti aplinkybės byloje nebuvo nustatytos ir yra pagrindas įtraukti į bylos nagrinėjimą draudėjus trečiaisiais asmenimis, kasacinis teismas sprendė, kad byla grąžintina nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Dėl draudiko, įgyvendinančio subrogacinį reikalavimą, teisių apimties

Draudikas, išmokėjęs naudos gavėjui (draudėjui) draudimo išmoką už patalpų užliejimu padarytą žalą, nukreipė subrogacinį reikalavimą į negyvenamųjų patalpų nuomotoją (atsakovą). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad subrogacijos teise pasinaudojęs draudikas, pakeitęs draudėją, tampa iki draudžiamąjo įvykio jo nesaisčiusios sutarties šalimi ir, kaip įtvirtinta CK 6.1015 straipsnio 2 dalyje, jam perėjusią reikalavimo teisę įgyvendina laikydamasis taisyklių, kurios nustatė draudėjo (naudos gavėjo) ir už žalą atsakingo asmens santykius. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad nuomotoja (atsakovė) ir nuomininkė (draudėja) sudarė negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį, kuria šalys sutarė, kad draudimo sutartis turi būti sudaryta tokiomis sąlygomis, jog draudimo bendrovė jokių atveju neturėtų regresio teisės į nuomotoją. Kasacinis teismas darė išvadą, kad draudikui išmokėjęs draudimo išmoką draudėjui ir perėmus nukentėjusios šalies (nuomininko) reikalavimo teisę atlygintos žalos apimtimi, jam taikomos šalių laisvai sudarytos negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties sąlygos, be kitų tos, kuriose šalys savo nuožiūra buvo sutarusios dėl tam tikro nuomotojo atsakomybės ribojimo. Šių sutarties sąlygų aiškinimas svarbus draudiko subrogacijos teisės apimčiai. Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, kai draudžiamasis įvykis atsiranda dėl sutarties pažeidimo, draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką, perima sutartyje, kurios pažeidimas kartu buvo ir draudžiamasis įvykis, įtvirtintas draudėjo teises ir pareigas. Taigi draudikas tampa šios sutarties šalimi perimto reikalavimo apimtyje, todėl aiškinant, kad draudiko teisės apribotos draudėjo ir atsakovo sudaryta negyvenamųjų patalpų nuomos sutartimi, nėra pažeidžiamas sutarties uždaro principas.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad apžvelgiamu atveju šalis siejant sutartiniais santykiams, esant negyvenamųjų patalpų nuomos sutarčiai, kurioje įtvirtintas nuomotojo atsakomybės ribojimas, ir nesant įstatyme nustatyto pagrindo deliktinei atsakomybei kilti, sprendžiant nuostolių atlyginimo klausimą, turėjo būti taikyta ne deliktinė, kaip sprendė teismai, o sutartinė civilinė atsakomybė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-916/2018

Deliktų teisė

Dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už jose dirbančių gydytojų veiksmais padarytą žalą sąlygų ir įrodymų vertinimo taisyklių

Ieškovė prašė priteisti iš ligoninės neturtinės žalos atlyginimą dėl netinkamai suteiktų gydymo paslaugų. Ieškovės teigimu, ligoninės gydytojai tinkamai neįvertino jos būklės, laiku nepastebėjo uždegimo simptomų ir tai lėmė, kad ieškovei buvo amputuotos abi kojos bei abi rankos iki 1/3 dilbio. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagrindinė gydytojo pareiga – teikti kvalifikuotą ir rūpestingą medicinos pagalbą; pacientą ir gydytoją siejančios prievolės turinį sudaro ne pareiga garantuoti tam tikrą konkretų rezultatą, bet pareiga užtikrinti, kad ši prievolė būtų vykdoma dedant maksimalias pastangas, t. y. užtikrinant maksimalų atidumo, rūpestingumo, atsargumo ir kvalifikuotumo laipsnį. Taigi teismas, sprenddamas sveikatos priežiūros įstaigos atsakomybės už paciento sveikatai padarytą žalą klausimą, gydytojų veiksmus turi vertinti ne jų rezultato, o proceso aspektu, t. y. ar konkrečioje situacijoje medicinos paslaugos buvo teikiamos dedant maksimalias pastangas, imantis visų galimų ir reikalingų priemonių ir jas naudojant atidžiai, rūpestingai ir kvalifikuotai. Kasacinis teismas konstatavo, kad gydytojo reikiamas rūpestingumas gali būti

nustatytas tik atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, kuriomis jis veikė, nes rūpestingumo sąvoka yra informatyvi tik tokiu atveju, kai yra žinoma, su kokia problema buvo susidurta konkrečioje situacijoje. Teismo pareiga, remiantis byloje surinktų įrodymų visuma, yra nustatyti, kokia medicinos praktika buvo protinga ir pagrįsta konkrečiomis aplinkybėmis, ar gydytojas veikė kaip protingas ir rūpestingas tos specialybės gydytojas tokiomis aplinkybėmis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad gydytojo veiksmai turi būti vertinami objektyviai pagal sąžiningo gydytojo, kuris turi reikiamas medicinos srities ir specialybės žinias, įgūdžius bei sugebėjimą priimti tinkamus sprendimus, veiksmų standartą, atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis jis veikė, todėl gydytojas atsako už nerūpestingumą, kai jis neišvengia žalos, kurios, veikdamas tinkamai, būtų išvengęs.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad teismo ekspertizės aktas yra vientisas dokumentas, atliktų tyrimų metu padarytos išvados paprastai yra susijusios viena su kita, todėl ekspertų išvados turėjo būti vertinamos kompleksiskai, kartu su išvada, jog diagnozė ieškovei buvo nustatyta pavėluotai, bei visais kitais byloje esančiais įrodymais (CPK 185 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai nevertino ekspertų apklausose esančios informacijos apie tai, jog vis dėlto buvo pagrindas įtarti infekciją bei aplinkybių, kad daugiau nei parą nėra jokių įrašų gydymo įstaigoje esančios ieškovės ligos istorijoje, o kritinę atsakovės būklę pastebėjo ne atsakovės darbuotojai, o ieškovės sutuoktinis. Teismai nesvarstė, ar ieškovės būklė galėjo taip ryškiai pasikeisti per gana trumpą laiką, jeigu ji buvo stebima atsakovės darbuotojų, kas yra reikšminga sprendžiant klausimą, ar dėl pavėluoto diagnozės nustatymo nėra gydytojų nerūpestingumo ir aplaidumo požymių. Teismai, neįvertinę paminėtų įrodymų jų pakankamumo ir patikimumo aspektu, nesprendė klausimo, ar vis dėlto nėra gydytojų kaltės dėl pavėluoto diagnozės – nekrozuojančio fascito – nustatymo, ir nenagrinėjo, ar, laiku nustačius diagnozę, buvo galimybė bent iš dalies išvengti atsiradusių padarinių. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tam tikrais konkrečiais atvejais, kai nustatomos aplinkybės, jog gydytojas turėjo pareigą ir galimybę atlikti tam tikrus veiksmus, kuriuos atlikus pacientas būtų turėjęs galimybę išvengti visų ar bent dalies neigiamų padarinių, byloje gali būti sprendžiama dėl priežastinio ryšio tarp gydytojo veiksmų ir prarastos galimybės. Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad ieškovė buvo pakankamai rūpestinga ir atidi: pastebėjusi, kad jos kojos būklė grįžus iš gydymo įstaigos blogėja, pati du kartus kreipėsi į atsakovę, pati prašėsi paguldoma į stacionarą, todėl turėjo pagrįstą lūkestį, kad, esant netipinei būklei, gydymo įstaigoje ja bus pasirūpinta, kad bus nustatytos tokios būklės priežastys ir bus suteiktas adekvatus gydymas, tačiau šis ieškovės lūkestis nebuvo pateisintas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir šiam teismui bylą gražino nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-53-378/2018

Viešieji pirkimai

Dėl vienašališko viešojo pirkimo būdu sudarytos sutarties nutraukimo joje nurodytu bei CK 6.721 straipsnio 1 dalies pagrindu ir bylų dėl viešųjų pirkimų teisingumo

Ieškovė prašė teismo pripažinti atsakovės vienašališką audito paslaugų viešojo pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimą neteisėtu, priteisti skolą už suteiktas paslaugas, delspinigius ir žalos atlyginimą. Atsakovė teigė, kad turėjo teisę vienašališkai nutraukti sutartį pagal CK 6.217 straipsnio 5 dalį, nes sutartyje šalys susitarė, kad pirkėjas, prieš 15 kalendorinių dienų įspėjęs tiekėją, turi teisę vienašališkai nutraukti šią sutartį prieš terminą, jeigu paslaugos pirkėjui tampa nebereikalingos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad bylą nagrinėję teismai ginčo sutartyje nurodytą vienašališko sutarties nutraukimo pagrindą pagrįstai aiškino taip, kad pagal jį sutartis galėtų būti nutraukta tuo atveju, jeigu atsakovei nereikėtų ne tik ieškovės, bet ir kitų tiekėjų audito paslaugų. Kitoks nurodytos sutarties sąlygos aiškinimas, t. y. kad ši sutarties sąlyga leidžia nutraukti sutartį, kai to konkretaus tiekėjo paslaugos tampa nereikalingos, nes sudaryta nauja sutartis dėl tų pačių paslaugų su kitu tiekėju, reikštų, kad perkančioji organizacija gali skelbti konkursus dėl to paties pirkimo

objekto tol, kol pirkimą laimi jai priimtinas tiekėjas, ir tai akivaizdžiai prieštarautų Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam skaidrumo principui, VPI 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam pirkimo tikslui. Kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai, nustatę, jog atsakovei audito paslaugos vienašališko audito paslaugų viešojo pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo metu tebebuvo reikalingos, kad tą patvirtina ir panašiu metu pasirašyta audito paslaugų teikimo sutartis su trečiuoju asmeniu dėl tų pačių audito paslaugų, pagrįstai sprendė, kad atsakovė vienašališkai sutartį sutartyje nurodytu pagrindu nutraukė neteisėtai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors klientas turi teisę nutraukti paslaugų sutartį, vadovaudamasis CK 6.721 straipsnio 1 dalimi, nepaisydamas to, ar tokia jo teisė yra įtvirtinta sutartyje, tačiau paslaugų sutartį, sudarytą viešųjų pirkimų būdu, klientas vienašališkai nutraukti pagal CK 6.721 straipsnio 1 dalį gali tik tuo atveju, jeigu šalys dėl to susitaria viešųjų pirkimų sutartyje. Kasacinis teismas, įvertinęs pirkimo dokumentus ir ginčo sutarties turinį, konstatavo, kad apžvelgiamu atveju šalys nesusitarė dėl kliento teisės vienašališkai nutraukti sutartį pagal CK 6.721 straipsnio 1 dalį, todėl taikyti šios teisės normos ir remiantis ja vienašališkai nutraukti sutartį atsakovė neturėjo teisėto pagrindo.

Kasacinis teismas papildomai pažymėjo, kad ir CPK 27 straipsnio, ir VPI 93 straipsnio nuostatos reguliuoja viešųjų pirkimų (konkursų) teisingumo taisykles, tik skirtinga apimtimi, t. y. VPI įtvirtinta taisyklė siauresne apimtimi (iš esmės dėl procedūrų, taip pat dėl vienašalio sutarties nutraukimo) atkartoja CPK bendrąją taisyklę, kuri neapribota tik procedūrine teisinių santykių stadija. Taigi tos civilinės bylos iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, kurios neįvardytos VPI 93 straipsnio 1 dalyje, nagrinėtinos apygardos teismų, kaip pirmosios instancijos teismų, pagal CPK 27 straipsnio 3 punktą. Ginčo atveju pareikšti reikalavimai viešojo pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimą pripažinti neteisėtu, priteisti skolą ir žalos atlyginimą. Tokie reikalavimai pagal CPK 27 straipsnio 3 punktą yra teisingi apygardos teismui.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-248/2018

Civilinio proceso teisė

Dėl žyminio mokesčio už apeliacinį skundą mokėjimo, kai apeliacinį skundą paduoda ieškovas, nupirkęs bylos nagrinėjimo metu bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisę

Šios bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu, bankrutuojančiai įmonei (pirminei ieškovei) išpardavus visą turtą, šios bendrovės reikalavimo teisę nusipirko byloje dalyvaujantis asmuo ir tapo įmonės procesinių teisių perėmėju – ieškovu byloje. Ieškovas pateikė apeliacinį skundą. Tačiau pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, ieškovui nepašalinus apeliacinio skundo trūkumo – nesumokėjus žyminio mokesčio, atsisakė priimti apeliacinį skundą ir grąžino jį ieškovui. Ieškovas, skųsdamas nutartį, kuria laikytas nepaduotu ir grąžintas jo apeliacinis skundas, kasaciniame skunde teigė, kad jis atleistinas nuo žyminio mokesčio sumokėjimo CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punkte nustatytu pagrindu.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, pirma, žyminio mokesčio lengvata pagal CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punktą taikoma ne visiems asmenims, bet tik tokiems, kurie turi specifinį statusą, t. y. asmenims, kuriems iškelta bankroto ar restruktūrizavimo byla arba kuriuose vykdoma neteisminė bankroto procedūra. Todėl žyminio mokesčio lengvata gali būti taikoma tik tokiu atveju, jei tie asmenys patys dalyvauja procese. Antra, siekiant užtikrinti tokiose bylose, kai byla pradedama specifinį statusą turinčio asmens iniciatyva, dalyvaujančių asmenų lygiateisiškumą ir galimybes apginti savo teises, atitinkamai dalyvaujantys byloje asmenys yra atleidžiami nuo žyminio mokesčio mokėjimo už šiose bylose paduotus apeliacinius ir kasacinius skundus. Kasacinis teismas darė išvadą, kad pirmosios instancijos teismo proceso metu byloje dalyvaujantis asmuo nusipirko iš bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisę ir perėmė su tuo susijusias procesines teises ir pareigas, tačiau, įgydamas šią reikalavimo teisę, neįgijo ir negalėjo įgyti buvusios ieškovės –

bankrutuojančios įmonės teisinio statuso. Tokį specifinį statusą asmuo gali įgyti tik Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka ir šis statusas siejamas tik su jį įgijusiu asmeniu, todėl negali būti koku nors būdu perleidžiamas kitam asmeniui. Atitinkamai procesinių teisių perėmimas pats savaime nenulemia ir negali nulemti bankrutuojančios įmonės teisinio statuso perėmimo. Atsižvelgdamas į tai kas nurodyta, kasacinis teismas sprendė, kad ieškoviui negali būti taikomos CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punkte nustatytos žyminio mokesčio lengvatos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-19-1075/2018

Dėl išlaidų, kitos šalies patirtų advokato pagalbai apmokėti, priteisimo iš pralaimėjusios šalies dydžio (mažinimo pridėtinės vertės mokesčio suma)

Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai ieškovei iš atsakovės priteisė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, į kurį įeina ir atstovo pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) sąskaitose faktūrose nurodyta PVM suma. Kasaciniame skunde atsakovė nurodė, kad ieškovė yra PVM mokėtoja, todėl jai nepagrįstai priteista jos atstovo išrašytų PVM sąskaitų faktūrų PVM suma, nes šią sumą ieškovė turi teisę įtraukti į atskaitą ir, įvykdžius teismo sprendimą, ją atgaus du kartus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atlygintinų išlaidų už advokato pagalbą mažinimo (dalies išlaidų nepriteisimo) priklausomai nuo išlaidų struktūros ir sudedamųjų dalių (paslaugų teikimo sąnaudos, pelnas, mokesčiai ir pan.) įstatymai nenustato. Kasacinis teismas nurodė, kad Mokesčių įstatymai yra viešosios teisės reguliavimo dalykas. Apmokestinimą PVM, taip pat apmokestinamųjų asmenų, PVM mokėtojų ir kitų asmenų prievolės, susijusias su šio mokesčio mokėjimu, nustato Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. Šis įstatymas, be kitų šio mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo taisyklių, nustato ir PVM atskaitos sąlygas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad PVM atskaita nėra besąlyginė, siekiantis pasinaudoti šia teise asmuo turi atitikti įstatyme nustatytas sąlygas. PVM apskaičiavimą, sumokėjimą bei jo atskaitą taip pat kontroliuoja Valstybinė mokesčių inspekcija (išskyrus įstatyme nustatytą atvejį, kai tokią kontrolę atlieka Lietuvos Respublikos muitinė). Kasacinis teismas sprendė, kad teismai, nustatydami atlygintinas išlaidas advokato pagalbai apmokėti, privalo vadovautis CPK normomis ir neturi pareigos priteistiną sumą vertinti bylos šalims kaip mokesčių mokėtojams galimai kiliančių mokesčių prievolių bei teisių aspektu ir pagal tai koreguoti priteistiną išlaidų atlyginimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-108-248/2018

Dėl bylinėjimosi išlaidų pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį paskirstymo apeliacinės instancijos teisme, kai apeliacinės instancijos teismas atskirojo skundo nagrinėjimo procese išsprendžia vien tik pirmosios instancijos teismo nutarties dėl bylos sustabdymo pagrįstumo ir teisėtumo klausimą, o pačios bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme nėra baigtas

Pirmosios instancijos teismas nutartimi sustabdė civilinę bylą, iki įsiteisės teismo procesinis sprendimas nagrinėjamoje administracinėje byloje. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs ieškovų atskirąjį skundą, nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą ir priteisė iš ieškovų atsakovei išlaidų advokato pagalbai už atsiliepimo į atskirąjį skundą parengimą ir pateikimą atlyginimą. Kasaciniu skundu ieškovai prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad kai apeliacinės instancijos teismas atskirojo skundo nagrinėjimo procese išsprendžia vien tik pirmosios instancijos teismo nutarties dėl bylos sustabdymo pagrįstumo ir teisėtumo klausimą, o pačios bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme dar nėra baigtas, t. y. pirmosios instancijos teismas dar nėra priėmęs bylos nagrinėjimo

baigiamojo teismo akto (baigiamojo teismo procesinio sprendimo) dėl ginčo esmės, dar neegzistuoja visos CPK 93 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygos, todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas pagal šią teisės normą yra nepriteistinas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad ginčijama apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis priimta netinkamai pritaikant CPK 93 straipsnio 1 dalį. Dėl to kasacinis teismas panaikino nurodytą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo ir nurodė, kad esamoje bylos stadijoje bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas yra nespęstinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-701/2018

Dėl mokesčių administratoriaus sprendimų išieškoti mokestinę nepriemoką iš mokesčių mokėtojo turto vykdymo CPK nustatyta tvarka

Pareiškėja (toliau – VMI) skundu prašė panaikinti antstolės patvarkymą, kuriuo ji panaikino ankstesnį patvarkymą priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, grąžino vykdomąjį dokumentą ji išdavusiai VMI, grąžino suinteresuotam asmeniui iš jo sąskaitos nurašytas lėšas ir nutraukė vykdomąją bylą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė. Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar, apskundus mokesčių administratoriaus sprendimą dėl priverstinio mokesstinės nepriemokos išieškojimo iš mokesčių mokėtojo turto teismui, galimas jo priėmimas vykdyti ir kitų vykdymo veiksmų atlikimas.

Atsižvelgdamas į Mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnio 22 dalyje pateiktą mokesčio ginčo apibrėžtį, kasacinis teismas konstatavo, kad skundas dėl mokesčių administratoriaus sprendimo dėl priverstinio mokesstinės nepriemokos išieškojimo iš mokesčių mokėtojo turto nepriskirtinas mokesčių ginčų kategorijai. Tokių skundų padavimas, priešingai nei pradėjus mokesčių ginčą, pagal Mokesčių administravimo įstatymą išieškojimo procedūrą nestabdo. Mokesčių administratorius, vadovaudamasis protingumo ar ekonominio tikslingumo kriterijais, turi teisę savo iniciatyva nepradėti arba stabdyti mokesstinės nepriemokos priverstinio išieškojimo procedūras (Mokesčių administravimo įstatymo 110 straipsnio 3 dalis). Tačiau tam kiekvienu atveju reikalingas atskiras mokesčių administratoriaus patvarkymas. Ginčo atveju tokio patvarkymo nebuvo. Kasacinis teismas sprendė, kad šiuo atveju pagal Mokesčių administravimo įstatymo normas nebuvo teisinių pagrindų nevykdyti priverstinio išieškojimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad mokesčių administratoriaus sprendimus dėl priverstinio mokesstinės nepriemokos išieškojimo iš mokesčių mokėtojo turto vykdo antstoliai CPK nustatyta tvarka. Kadangi mokesčių administratoriaus sprendimas dėl priverstinio mokesstinės nepriemokos išieškojimo iš mokesčių mokėtojo turto atitinka CPK 587 straipsnio 10 punkte nurodytus kriterijus (Mokesčių administravimo įstatymo 106 straipsnio 1 dalies 4 punktas), kasacinis teismas darė išvadą, kad jis laikytinas vykdomuoju dokumentu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad antstolis, priimdamas tokį vykdomąjį dokumentą vykdyti, turi patikrinti, ar nėra akivaizdžių kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą ir pradėti vykdymo veiksmus. Be kitų tikrintinų klausimų, bendrų visiems vykdomiesiems dokumentams (CPK 651 straipsnio 2 dalis), antstolis turi įsitikinti, jog institucijos ir pareigūnai, kurių sprendimų vykdymas civilinio proceso tvarka nustatytas įstatymuose, patikrino, kad pateikiamas vykdomasis dokumentas nėra įvykdytas ir turi būti vykdomas priverstine tvarka (CPK 651 straipsnio 2 dalis). Įstatymai vykdomojo dokumento priėmimo vykdyti negalimumo nesieja su skundo dėl pateikiamo vykdyti vykdomojo dokumento padavimu teismui. Dėl to šiuo atveju vykdomasis dokumentas galėjo būti priimtas vykdyti. Esant reikalui, išieškojimą vykdomojo dokumento vykdymo procese gali sustabdyti teismas, nagrinėjantis skundą dėl vykdomojo dokumento (CPK 144 straipsnis, 145 straipsnio 1 dalies 10 punktas; Administracinių bylų teisenos įstatymo 70 straipsnio 1 dalis, 3 dalies 2 punktas), arba išieškotojo prašymu – antstolis (CPK 627 straipsnio 1 punktas).

Tačiau, kasacinio teismo nuomone, antstolis, priėmęs vykdomąjį dokumentą vykdyti ir sužinojęs, kad dėl to paties vykdomojo dokumento vykdytinumo yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuriuo nuspręsta, kad šis vykdomasis dokumentas negali būti vykdomas, kol nebus priimtas ir

neįsiteisės teismo sprendimas kitame, susijusiame teismo procese, pagrįstai ir teisėtai priėmė patvarkymą panaikinti ankstesnį patvarkymą priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, grąžinti vykdomąjį dokumentą jį išdavusiai institucijai, o suinteresuotam asmeniui grąžinti iš jo sąskaitos nurašytas lėšas bei nutraukti vykdomąją bylą CPK 629 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-32-248/2018

Statybų teisė

Dėl valstybinės žemės savininko sutikimo ar susitarimo su statytoju dėl žemės naudojimo ir deklaracijų apie statybos užbaigimą galiojimo

Ieškovė prašė teismo pripažinti išduotus statybos leidimus statytojams neteisėtais, panaikinti deklaracijas apie statybos užbaigimą ir nuosavybės teisės į ginčo kelią registraciją VĮ Registrų centre. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad valstybinės žemės sklypo savininko sutikimas arba susitarimas su statytoju dėl žemės sklypo suteikimo yra sandoris, kurio turinys – konkrečių teisių naudotis žeme apibrėžtomis sąlygomis (žemės sklypo vieta, plotas, suteikimo naudotis terminas, atlyginimas už naudojimąsi, kitos sąlygos) suteikimas statytojui. Suteikiamos statytojui teisės suvaržo žemės savininko teises, suteiktos teisės į žemę įstatyme numatytais atvejais turi būti įregistruotos viešame registre. Tokį susitarimą gali sudaryti valstybinę žemę patikėjimo teise valdančios institucijos atstovas, turintis atitinkamus įgaliojimus. Apžvelgiamoje byloje atsakovas nepateikė duomenų, patvirtinančių, kad žemės savininkas būtų sudaręs pirmiau nurodytą sandorį dėl žemės suteikimo keliui statyti, t. y. kad reikiamus įgaliojimus turintis subjektas būtų aiškiai išreiškęs valią suteikti konkrečias apibrėžtas teises į valstybinę žemę keliui statyti, įgyti nuosavybės teisę į pastatytą statinį. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad, pažeidžiant Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 49 straipsnio 3 dalies nuostatas, ginčo kelias yra nutiestas per nesuformuotą valstybinės žemės sklypą Pajūrio regioniniame parke. Kasacinis teismas darė išvadą, kad teismai savivaldybės institucijos – Nuolatinės statybos komisijos – nario pritarimą projektui nepagrįstai prilygino žemės savininko sutikimui dėl naudojimosi žeme. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nesant statytojo susitarimo su žemės savininke, žemės savininkės ir kitų asmenų teisės gali būti nepažeidžiamos, jei statytojas vėliau sutaria su žemės savininke dėl jai priimtinių statinio buvimo žemėje sąlygų, atsižvelgiant į tai, kad pagal duomenis byloje ginčo žemėje suplanuotas viešas kelias, kuris turi būti prijungtas prie gatvių tinklo.

Kadangi statytojas nėra viešojo administravimo subjektas, kasacinis teismas nurodė, kad deklaracija apie statybos užbaigimą negali būti laikoma viešojo administravimo veiksmu, o ginčai dėl jos panaikinimo – administracinio teisinio pobūdžio ginčais. Tokia deklaracija, kaip statytojo parengiamas ir pasirašomas dokumentas, įstatymų nustatyta tvarka sukuria tam tikras civilines teises ir pareigas, todėl pripažintina vienašaliu sandoriu (CK 1.63 straipsnis), kuriam ginčyti taikomas bendrasis dešimties metų senaties terminas (CK 1.125 straipsnio 1 dalis).

Apžvelgiamoje byloje konstatavus, kad ginčo deklaracijos pateiktos įstatymų nustatytais pagrindais neturint teisės naudoti valstybinės žemės statiniui (keliui) statyti, kasacinis teismas sprendė, kad nurodytos deklaracijos turi būti panaikintos. Panaikinus deklaraciją – atsakovo nuosavybės teisės į ginčo kelią registravimo pagrindą, panaikintina ir nuosavybės teisės į jį registracija VĮ Registrų centre.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ieškinio reikalavimus tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-26-701/2018

Bankroto teisė

Dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo šiam nevykdant mokumo atkūrimo plano ir užsiimant nusikalstama veikla

Fizinio asmens bankroto administratorius prašė patvirtinti patikslintą pareiškėjos mokumo atkūrimo planą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai plano nepatvirtino ir bankroto bylą nutraukė.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 10 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatyta, jog bankroto byla nutraukiama, jeigu fizinis asmuo nuslepia nuo bankroto administratoriaus bankroto proceso metu gautas lėšas ir kitą turtą, kurių vertė viršija vieną bazinės socialinės išmokos dydį per mėnesį, ir tai gali pakenkti kreditorių interesams ar turėti įtakos fizinio asmens mokumui atkurti. Taigi nurodytu pagrindu fizinio asmens bankroto byla gali būti nutraukta esant šių sąlygų visetui: lėšų ar kito turto nuslėpimo faktui; kai nuslėpto turto vertė didesnė už vieną bazinės socialinės išmokos dydį per mėnesį; kai toks pajamų nuslėpimas turi neigiamą poveikį kreditorių interesams ar fizinio asmens mokumo atkūrimui. Kasacinio teismo vertinimu, nusikalstamu būdu gautų lėšų nuslėpimas negalėtų būti pagrindas nutraukti bankroto bylą pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 6 punktą, nes šios lėšos nėra gautos teisėtu būdu, todėl negali būti naudojamos atsiskaitymams su kreditoriais ir bankroto administratore, taigi negali turėti įtakos ir kreditorių interesams. Nusikalstamu būdu gautų lėšų likimas sprendžiamas baudžiamojo proceso tvarka. Kasacinis teismas nurodė, kad iš teismo įsiteisėjusio nuosprendžio matyti, jog iš pareiškėjos konfiskuotas nusikalstamu būdu gautas turtas. Dėl to neteisėtų lėšų gavimas pats savaime nekeičia ir skolininkės mokumo. Nesant visų FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatytų bylos nutraukimo sąlygų, toks nutraukimas negalimas.

FABĮ 10 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas gali priimti nutartį nutraukti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu plane numatytos priemonės neįgyvendinamos ir dėl to kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška viršija visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų 2/3 sumos, kreipiasi į teismą dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad svarstydamas tokį kreditoriaus prašymą teismas turi paisyti skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyros, nustatyti ir įvertinti plane nurodytų priemonių neįgyvendinimo priežastis, bankrutuojančio asmens elgesį, jo pastangas vykdyti plane nustatytus įsipareigojimus, priemonių neįvykdymo apimtį, bankroto proceso stadiją, bankroto trukmę nuo proceso pradžios bei kitas reikšmingas aplinkybes ir jų pagrindu spręsti, ar bankroto bylos nutraukimas yra proporcinga priemonė. Šioje byloje teismai, įvertinę pareiškėjos elgesį per praėjusį plano įgyvendinimo laikotarpį (nevykdė mokumo atkūrimo planu nustatytų pareigų dėl įmokų mokėjimo, neieškojo geriau mokamo darbo, ėmėsi nusikalstamos veiklos (įsiteisėjusiais teismo nuosprendžiais pripažinta kalta padariusi nusikalstamas veikas), nevykdė teismo įpareigojimų, dėl mokumo atkūrimo pastangų nedėjo, priešingai – turėjo nepateisinamų išlaidų), padarė išvadą, kad mokumo atkūrimo planas nevykdomas, pareiškėja sąmoningai nesiekė pagerinti savo turtinės padėties ir nors kiek atsiskaityti su kreditoriais, t. y. elgėsi jų atžvilgiu nesąžiningai. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad teismai pagrįstai sprendė, jog toks pareiškėjos elgesys visiškai neatitinka kreditorių interesų ir sudaro pagrindą taikyti priemones, nustatytas FABĮ 10 straipsnio 2 dalyje.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-248/2018

Dėl fizinio asmens bankroto proceso pabaigos pagal Fizinių asmenų bankroto įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalis, kai teismas patvirtina fizinio asmens mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą

Fizinių asmenų bankroto administratorė, pateikdama kreditorių susirinkimo pirmininko patvirtintą fizinių asmenų mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą, prašė teismo priimti

sprendimą dėl šių fizinių asmenų bankroto bylos pabaigos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai prašymą tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad fizinių asmenų mokumo atkūrimo planas teismo patvirtintas 2017 m. sausio 25 d. Plane nurodyta, kad jis įgyvendinamas per 3 metų laikotarpį nuo teismo nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos, jame nenustatyta jokių mokėjimų kreditoriams, taip pat nurodyta, kad nėra jokio turto, iš kurio būtų galima tenkinti kreditorių reikalavimus, ir išvardytos kitos priemonės, skirtos asmenų mokumui atkurti, t. y. bankrutuojantys asmenys šio plano įgyvendinimo laikotarpiu įsipareigojo siekti įsidarbinti ir dirbti bet kokį darbą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 30 straipsnio 1 ir 2 dalis aiškinant sistemiškai su FABĮ 7 straipsnio 5 dalimi darytina išvada, kad tuo atveju, kai teismas patvirtina mokumo atkūrimo planą, kuriame nėra numatyta jokių įmokų kreditoriams, bankroto byla užbaigiama ne nuo paskutinio pagal planą atlikto mokėjimo, nes tokie nėra atliekami, o nuo 3 metų termino įgyvendinti mokumo planą pabaigos. Nurodyta FABĮ 30 straipsnio 1 dalies norma sieja plano įgyvendinimo akto parengimą ir pateikimą teismui su plane nustatytu paskutiniu fizinio asmens mokėjimu, t. y. kai fizinis asmuo įgyvendina plane nurodytus savo prisiimtus įsipareigojimus, atlikdamas reikiamus veiksmus. Apžvelgiamos bylos atveju plane fiziniams asmenims nebuvo nustatyta atlikti privalomus mokėjimus, bet nustatytas įsipareigojimas siekti įsidarbinti ir dirbti bet kokį darbą. Tik pasibaigus plano įgyvendinimo terminui bus galima įvertinti, ar skolininkai: a) dėjo pastangas, kaip nurodė plane, susirasti darbą; b) jei nesusirado darbo, ar egzistavo objektyvi galimybė jį susirasti, ir tik tuomet spręsti, ar egzistuoja pagrindas baigti bankroto bylą ir nurašyti kreditorių finansinius reikalavimus. Kitais atvejais, kai plano iš esmės gali būti laikomasi, bet atsiranda poreikis pakeisti plano dalį, t. y. keisti tam tikras plano sąlygas, šiuo tikslu gali būti pateikiamas teismui prašymas pakeisti planą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nėra duomenų apie tai, jog po mokumo atkūrimo plano patvirtinimo per ne visą mėnesį būtų taip iš esmės pasikeitusi fizinių asmenų padėtis ir atsiradę tokių naujų aplinkybių, dėl kurių fiziniai asmenys prarastų visas galimybes įgyvendinti planą per jame nustatytą 3 metų terminą. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad nesuėjus 3 metų terminui ir iš esmės nepasikeitus padėčiai nuo plano patvirtinimo, yra priimtas per ankstyvas pirmosios instancijos teismo procesinis sprendimas patvirtinti plano įgyvendinimo aktą ir baigti bankroto bylą, taip nurašant kreditorių reikalavimus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad plano įgyvendinimo aktą pasirašo fizinis asmuo, bankroto administratorius ir kreditorių susirinkimo pirmininkas, tik tuomet bankroto administratorius šį aktą pateikia teismui tvirtinti. Jeigu bent vienas iš nurodytų asmenų atsisako pasirašyti plano įgyvendinimo aktą, surašomas akto nepasirašymo protokolas, kuriame nurodomos nepasirašymo priežastys, ir teikiamas teismui kartu su plano įgyvendinimo aktu (FABĮ 30 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas sprendė, kad šią bylą nagrinėję teismai neturėjo teisinio pagrindo patvirtinti mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akto ir taip užbaigti bankroto bylos. Dėl to kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir netenkino fizinių asmenų bankroto administratorės prašymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-47-313/2018

Darbo teisė

Dėl atleidimo iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą (savavaliavimą) teisėtumo

Ieškovas prašė teismo pripažinti neteisėtu ir negaliojančiu atsakovės (toliau – ir bendrovė) generalinio direktoriaus įsakymą dėl drausminės nuobaudos ieškovui skyrimo ir darbo sutarties su ieškovu nutraukimą bei priteisti ieškovui su darbo santykiais susijusias išmokas. Ginčijamas įsakymas iš esmės buvo grindžiamas pažeidimais, susijusiais su ieškovo, kaip bendrovės darbuotojo, pareigų nevykdymu (netinkamu vykdymu) ir ieškovo, kaip bendrovės patronuojamųjų įmonių valdybos nario ir valdybos pirmininko, teisėmis. Pirmosios instancijos teismas, pripažinęs darbo sutarties su ieškovu nutraukimą neteisėtu, tenkino ieškinio dalį. Apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – ieškovo reikalavimus atmetė.

Kasacinis teismas nurodė bendrovės valdymo organo nario ir bendrovės darbuotojo teisinio statuso skirtumus: 1) teisiniuose santykiuose dalyvaujantys subjektai (darbo santykiai susiklosto tarp darbuotojo ir darbdavio (DK 93 straipsnis), o civiliniai (fiduciariniai) santykiai – tarp akcinės bendrovės ir jos valdymo organo nario pareigas einančio asmens (CK 2.81 straipsnio 1 dalis, 2.82 straipsnio 1 dalis, 2.87 straipsnio 1, 2 dalys); 2) teisinių santykių atsiradimo ir pasibaigimo pagrindas (darbo santykiai atsiranda darbo sutarties pagrindu (DK 93 straipsnis), o civiliniai santykiai tarp bendrovės ir jos valdybos nario pareigas einančio asmens – akcinių susirinkimo sprendimo išrinkti asmenį į valdybą pagrindu (CK 2.81 straipsnio 1 dalis, ABĮ 33 straipsnio 3 dalis); 3) šių pareigų turinys (darbo santykių atveju – apibrėžtas DK 35, 228 straipsnių nuostatų, darbo sutarties, lokalių teisės aktų ir pan., valdybos nario pareigų atveju – CK 2.81 straipsnio 1 dalies, 2.82 straipsnio 1 dalies, 2.87 straipsnio, Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 34–35 straipsnių, bendrovės įstatų nuostatų); 4) taikytina atsakomybė (darbo santykių atveju – drausminė atsakomybė ir ribota materialinė atsakomybė, o santykiuose su trečiaisiais asmenimis atsakomybė tenka darbdaviui; bendrovės valdybos nario pareigų atveju – drausminės atsakomybės nėra, bet gali kilti civilinė atsakomybė bendrovei, santykiuose su trečiaisiais asmenimis kyla atsakomybė bendrovei, o įstatymų nurodytais atvejais ir valdybos narys tampa atsakingas bendrovės kreditoriams). Remdamasis nurodytais požymiais, taip pat teisiniu reguliavimu, kasacinio teismo išaiškinimais, kasacinis teismas darė išvadą, kad ieškovą ir atsakovę (bendrovę) siejo darbo teisiniai santykiai, atsiradę darbo sutarties pagrindu, o ieškovo kaip bendrovės patronuojamos įmonės valdymo organo nario statusas atsirado civilinių teisinių santykių pagrindu su šia patronuojama įmone, ieškovą išrinkus įmonės visuotiniam akcinių susirinkimui. Pastarųjų santykių prigimties nekeičia faktas, kad ieškovą į šį valdymo organą delegavo atsakovė (darbdavė) kaip pagrindinė patronuojamosios įmonės akcininkė ir kad toks delegavimas susijęs su ieškovo einamomis pareigomis bendrovėje. Ieškovas patronuojamosios įmonės valdybos nario ir pirmininko pareigas vykdė savo, kaip šios įmonės valdymo organo nario, atsakomybe, o ne atsakovės – darbdavės labui. Ieškovui balsuojant patronuojamosios įmonės valdyboje, valdybos sprendimais teisės ir pareigos sukuriamos ne atsakovei (darbdaviui), o patronuojamajai įmonei (CK 2.82 straipsnis). Dėl to ieškovo, veikiančio kaip atsakovės patronuojamosios įmonės valdymo organo nario, veiksmai nepatenka į drausminės atsakomybės sritį, kurią atsakovė gali taikyti savo darbuotojui pagal DK normas. Taigi šiuo atveju sprendžiant dėl ieškovo drausminės atsakomybės aktualus tik jo veiksmų, atliktų kaip bendrovės (atsakovės) darbuotojo, vertinimas, siekiant nustatyti, ar jie kvalifikuotini kaip šiurkštus darbo drausmės pažeidimas ir ar paskirta nuobauda proporcinga padarytam pažeidimui.

Kasacinis teismas, remdamasis byloje nustatytais aplinkybėmis, kad nors ieškovo nepaklusimas atsakovės generalinio direktoriaus nurodymams – pasišalinimas iš kabineto, kuriame ieškovui buvo nurodyta būti ir dalyvauti dokumentų perdavimo–priėmimo procedūroje, nesibaigus šiai procedūrai, – vertintinas kaip turintis savavaliavimo požymių, tačiau atsižvelgtina į aplinkybes, kad ieškovas nesiekė be priežasties ignoruoti darbdavės nurodymų, jų visiškai nepaisyti – jis, kaip atsakovės patronuojamosios įmonės valdymo organo narys, vyko į tos įmonės valdybos posėdį, be to, nenustatyta ieškovo veiksmų neigiamų turinių ar kitokių padarinių atsakovei. Dėl to kasacinis teismas pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad atsakovė neįrodė buvus pagrindą ieškovo padarytą pažeidimą kvalifikuoti kaip šiurkštų, o paskirta drausminė nuobauda – atleidimas iš darbo – yra neteisėta.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria panaikinta pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, ir ieškinį iš dalies patenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55-248/2018

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt